

Commissie toezicht financiën politieke partijen

De minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
De heer H.M. (Hugo) de Jonge
Postbus 20011
2500 EA 's-GRAVENHAGE

Kenmerk
2023/01

Datum 16 oktober 2023
Betreft Advies Ctfpp over verantwoordingsjaar 2022

Geachte heer De Jonge,

De Commissie toezicht financiën politieke partijen (Ctfpp) brengt hierbij op grond van artikel 35 van de Wet financiering politieke partijen (Wfpp) advies uit over de naleving van de Wfpp in het verantwoordingsjaar 2022.

In dit advies zal de commissie ook ingaan op de vragen die u haar heeft meegegeven.

Algemeen beeld verantwoordingsstukken

In lijn met de brief d.d. 6 oktober 2022 van de commissie met het advies over het verantwoordingsjaar 2021, stelt de commissie wederom vast dat de verantwoording van politieke partijen ten opzichte van het verantwoordingsjaar 2021 is verbeterd. Het merendeel van de politieke partijen die door de commissie met betrekking tot het verantwoordingsjaar 2021 niet zijn beoordeeld vanwege onvolkomenheden, hebben over het verantwoordingsjaar 2022 wel een formeel juiste en volledige verantwoording ingediend. Dat stemt de commissie positief.

Beoordeelde verantwoordingsstukken

Beoordeling stukken 12 partijen

Twaalf van de twintig politieke partijen hebben een formeel juiste en volledige verantwoording ingediend. Derhalve zijn daarvan de ingediende stukken volledig door de commissie beoordeeld. Dat zijn de D66, PVV, SP, GL, PvdD, FvD, DENK, SGP, BVNL, BBB, 50PLUS en OPNL.

Van de overige partijen zal de commissie aangeven op welk gebied de partijen tekortgeschoten zijn. Wanneer sprake is van een omissie bij neveninstellingen, heeft de commissie de stukken van de partij zelf en de overige neveninstellingen wel beoordeeld.

Beoordeelde stukken

De commissie heeft de volgende stukken beoordeeld:

- de financiële verslagen van de politieke partij en haar gesubsidieerde neveninstellingen met daarin opgenomen de ontvangen subsidies, ontvangen bijdragen, overige inkomsten, vermogenspositie en schulden;
- een overzicht van de bijdragen van in totaal € 4.500 of meer die de partij en haar neveninstellingen in 2022 van een donateur hebben ontvangen, met daarbij de naam en het adres van de gever, het bedrag of de waarde van de bijdrage en de datum van de bijdrage;
- een overzicht van de schulden van € 25.000 of meer die de partij en haar neveninstellingen gedurende 2022 zijn aangegaan, met daarbij de naam en het adres van de crediteur onderscheidenlijk geldverstrekker en indien van toepassing, de gegevens van de instelling;
- een schriftelijke verklaring van een accountant waarin de uitslag van diens onderzoek naar de getrouwheid van de financiële verslagen en de overzichten van bijdragen en schulden wordt weergegeven.

Inhoudelijke beoordeling

De commissie constateert dat de twaalf volledig beoordeelde politieke partijen conform de voorschriften verslag doen van hun activiteiten en van de door hen ontvangen bijdragen en aangegane schulden.

De commissie merkt op dat de wijze waarop politieke partijen verantwoording afleggen over neveninstellingen een punt van aandacht is. Het valt de commissie op dat tekortkomingen zich vooral daar voordoen. Daarom verzoekt de commissie u hier nadrukkelijk in het vervolg meer aandacht aan te geven.

De commissie acht het daarbij gerechtvaardigd in het geval politieke partijen niet voldoen aan formele vereisten, standaard sancties op te leggen, zoals een proportionele boete. De formele vereisten zijn inmiddels genoegzaam bekend. De commissie acht een proportionele sanctionering ook gerechtvaardigd, omdat de commissie de door de partijen aangeleverde stukken niet kan beoordelen als deze niet aan de formele vereisten voldoen. De reden daarvoor is dat de commissie dan niet kan vaststellen dat de aangeleverde stukken volgens alle bestuurders en de accountant een getrouw beeld geven van de financiële situatie bij de partij. Daarbij komt dat de overheid in vergelijkbare situaties voor burgers en bedrijven niet dezelfde coulance betoont als die politieke partijen tot nu toe ten deel valt. De commissie adviseert u dan ook een sanctieregime in te stellen zodat voor partijen duidelijk is welke sancties standaard worden opgelegd bij tekortkomingen. De commissie stelt voor om er bij dat regime rekening mee te houden dat bij herhaalde tekortkomingen de boete wordt verhoogd.

Geen beoordeling verantwoordingsstukken om formele redenen

De commissie moet vaststellen of de financiering van alle politieke partijen heeft plaatsgevonden in overeenstemming met de Wfpp. Dit bevordert het vertrouwen van de kiesgerechtigden in het Nederlandse politieke systeem.

Op grond van haar consistent en jarenlang beleid beoordeelt de commissie niet de verantwoordingsstukken van een partij, indien deze niet voldoen aan een of meer formele of volledigheidseisen. De commissie houdt aan dit beleid vast. Temeer, gezien de instructies van uw ministerie aan de politieke partijen en de mogelijkheid van verzuimherstel die de desbetreffende partijen is geboden. De commissie heeft echter besloten voortaan – in tegenstelling tot voorgaande jaren – alleen de stukken niet te beoordelen van de instellingen van partijen waarvan de verantwoordingsstukken niet aan de formele vereisten voldoen en de overige stukken van die partijen die wel aan de eisen voldoen, wél te beoordelen. De commissie wil daarmee voorkomen dat partijen geheel buiten de beoordeling blijven.

Hieruit vloeit voort dat de commissie de verantwoordingsstukken van de volgende partijen niet volledig heeft beoordeeld vanwege de volgende onvolkomenheden:

Naam politieke partij	Bevinding(en)
BIJ1	<ul style="list-style-type: none"> - De aanbiedingsbrief is niet ondertekend; - De controleverklaring bij de jaarrekening van BIJ1 ontbreekt; - De jaarrekening van BIJ1 is niet gewaarmerkt door de accountant; - Het jaarverslag van BIJ1 is niet ondertekend door bestuurders; - Verkeerde peildatum voor ledental gebruikt (31/12/22 i.p.v. 1/1/22); - De controleverklaring bij de jaarrekening van CRS ontbreekt; - De jaarrekening van de Clemencia Redmond Stichting ontbreekt; - Het overzicht giften van Clemencia Redmond Stichting ontbreekt; - Het overzicht schulden van Clemencia Redmond Stichting ontbreekt; - Het activiteitenverslag van Clemencia Redmond Stichting ontbreekt; - De controleverklaring bij de jaarrekening van Radicaal ontbreekt; - De jaarrekening van Radicaal ontbreekt; - Verkeerde peildatum voor ledental Radicaal gebruikt (31/12/22 i.p.v. 1/1/22); - Het overzicht giften van Radicaal ontbreekt; - Het overzicht schulden van Radicaal ontbreekt; - Het activiteitenverslag van Radicaal ontbreekt; - De controleverklaring bij de jaarrekening van de A. Lorde stichting ontbreekt; - De jaarrekening van de A. Lorde stichting ontbreekt; - Het overzicht giften van de A. Lorde stichting ontbreekt; - Het overzicht schulden van de A. Lorde stichting ontbreekt; - Het activiteitenverslag van de A. Lorde stichting ontbreekt.
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - Modelverklaring niet gebruikt bij jaarrekening TeldersStichting

CDA	- Ontbreken verklaring giften en schulden Christendemocraat.nl.
PvdA	- Geen separate controleverklaring voor verantwoording Jonge Socialisten (dit valt volgens de PvdA onder controleverklaring partij); - Modelverklaring alleen gebruikt voor financieel verslag en overzichten PvdA; - Bij jaarrekening van Max van der Stoel Foundation (FMS) ontbreekt één handtekening (i.v.m. persoonlijke omstandigheden).
CU	- Bij jaarrekeningen neveninstellingen is niet de modelverklaring toegepast.
JA21	- De aanbiedingsbrief is niet door alle bestuurders ondertekend.
Goud	- Geen stukken aangeleverd.

De commissie stelt vast dat deze formele gebreken makkelijk waren te verhelpen en dat de partijen daartoe voldoende instructies, tijd en gelegenheid hebben gehad. De commissie wil hieronder enkele tekortkomingen specifiek onder uw aandacht brengen, omdat de commissie van mening is dat deze niet zonder gevolgen kunnen blijven. Voor het overige geldt dat de commissie in de stukken die wél beoordeeld zijn geen specifieke aandachtspunten heeft geconstateerd.

Geen beoordeling verantwoordingstukken BIJ1

De commissie betreurt het dat BIJ1 persisteert in het niet voldoen aan de vereisten die worden gesteld ten aanzien van de verantwoordingstukken. Op basis van de Wet financiering politieke partijen (Wfpp) moet de partij verantwoording afleggen over het voorgaande boekjaar. Over de verantwoording over 2021 is BIJ1 door BZK gewezen op de procedurele verplichtingen waaraan de in te dienen verantwoording moet voldoen. Ook is BIJ1 gewezen op veelvoorkomende gebreken die BZK eerder heeft aangetroffen in de beoordeling van de aanvragen tot vaststelling van de subsidie in de afgelopen jaren. Bovendien is BIJ1 door BZK geïnformeerd over eventuele gebreken en is er een redelijke termijn gesteld waarin de partij deze gebreken kon herstellen.

In de reactie op het advies van de commissie over verantwoordingsjaar 2021 van BZK d.d. 23 december 2022 wordt benoemd dat de minister in gesprek is gegaan vanaf het moment van het indienen van de verantwoording 2021 met de partij om de kwaliteit van hun verantwoording alsnog te verbeteren.

Daaropvolgend is ten aanzien van verantwoordingsjaar 2022 vanuit BZK een soortgelijk proces verlopen. Maar zelfs na de door BZK geboden hersteltermijn is gebleken dat dit niet is gebruikt om de aanlevering van de verantwoordingstukken te laten voldoen aan de in de wet gestelde eisen. De commissie betreurt deze onveranderlijke situatie. De commissie heeft in haar advies over verantwoordingsjaar 2021 geconstateerd dat de gebreken in de verantwoordingen bij BIJ1 van een dusdanige ernst zijn dat zij de kern van de Wfpp-subsidieregeling raken. Deze conclusie trekt de commissie nogmaals op basis van de verantwoording over 2022.

Over BIJ1 heeft u de commissie gevraagd om te reflecteren op de te laat ingediende beperkte verantwoording die tevens niet voldoet aan de wettelijke vereisten. U vraagt hoe de commissie dit weegt en wat de eventuele consequenties hiervan dienen te zijn. Gezien vorengaande adviseert de commissie u om maatregelen te nemen. Er is jegens BIJ1 al langdurig veel coulance getoond, maar de commissie merkt op dat de partij in gebreke blijft en er geen verbetering zichtbaar is. Deze werkwijze door de partij kan naar de mening van de commissie niet zonder consequenties blijven en de commissie adviseert BZK daarom ook om hierop een gepaste sanctie te treffen. Daar de commissie eerder heeft aangegeven dat de tekortkomingen van BIJ1 raken aan de kern van de subsidieregeling, geeft de commissie u in overweging de subsidie geheel of gedeeltelijk terug te vorderen. Er bestaat immers geen zekerheid of deze rechtmatig is ontvangen en aan de juiste doeleinden ten goede is gekomen.

Geen beoordeling verantwoordingstukken PvdA/Jonge Socialisten

De commissie heeft vastgesteld dat er door de Jonge Socialisten geen jaarverslag is opgesteld en de subsidie niet geheel verantwoord kon worden. Ook is er geen separate controleverklaring ingediend.

Uit, op verzoek van de commissie, door uw ministerie verstrekte nadere informatie volgt dat €59.182 van de €78.597 subsidie die verleend is, kan worden verantwoord. De PvdA heeft voorgesteld om in de controleverklaring op te nemen dat het financieel verslag, mede bestaand uit de verantwoording subsidie 2022 van de Vereniging Jonge Socialisten in de PvdA, door de accountant zijn gecontroleerd. Uw ministerie heeft aan de PvdA teruggekoppeld dat de aangepaste tekst voldoende informatie biedt om het proces van subsidievaststelling in gang te zetten.

De commissie is daarbij van oordeel dat als op basis van vorengaande blijkt dat niet alle ontvangen subsidie kan worden verantwoord, het deel dat niet kan worden verantwoord conform de Wfpp door uw ministerie moet worden teruggevorderd. Eventueel kan u, alvorens daartoe over te gaan, nog gelegenheid geven voor een kleine hersteltermijn.

Vragen aan de commissie

Ondertekening verantwoordingsstukken

U heeft de commissie de vraag gesteld op welke manier de verantwoordingsstukken moeten worden ondertekend en of de commissie van mening is dat alle bestuurders die zijn ingeschreven bij de KvK de verantwoordingsstukken moeten ondertekenen, of alle bestuurders van een vereniging zoals gemeld op bijvoorbeeld de website.

De commissie heeft ten aanzien van dit punt geconstateerd dat niet alle verantwoordingsstukken¹ conform de wet worden ondertekend. De commissie

---

¹ Dit betreft BIJ1, PvdA, JA21 en GOUD

sluit ten aanzien van de ondertekening van de verantwoordingsstukken aan bij de verplichtingen die uit de wet voortvloeien. Uit artikel 2:49, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek volgt dat alle bestuursleden van een vereniging het jaarverslag moeten ondertekenen. Dit geldt dus ook voor politieke partijen. Deze verplichting heeft u overigens ook aan de orde gesteld in uw instructies aan de politieke partijen met betrekking tot de verantwoording over 2022.

Afmelding neveninstelling Christendemocraat.nl

Ook heeft u de commissie gevraagd naar haar oordeel of het CDA Christendemocraat.nl moet aanmerken als neveninstelling. Hierbij geeft Christendemocraat.nl aan dat zij geen aangewezen neveninstelling conform artikel 5 lid 1 van de Wfpp is. De stichting stelt dat zij onafhankelijk is van het CDA en daarnaast ontvangt het alleen kleine bedragen van particulieren, ver onder de Wfpp grens van €1.000 van schenkingen.

De commissie stelt vast dat de stichting een rechtspersoon is. Inzage in de geregistreerde gegevens van de stichting bij de Kamer van Koophandel, leert dat de activiteiten van de stichting als politieke organisatie gericht zijn op bevordering van de christendemocratische denkkraft binnen het CDA. Op basis van dit gegeven is de commissie van oordeel dat de stichting daarmee stelselmatig en/of structureel ten bate van het CDA werkzaamheden verricht en het CDA daar ook voordeel uit behaalt, waardoor deze rechtspersoon conform artikel 5 lid 1 van de Wfpp als neveninstelling moet worden aangemerkt.

ADR-reviews over subsidiejaar 2021

U heeft aangegeven dat u op dit moment nog geen beschikking heeft over ADR-reviews over het subsidiejaar 2021. De ADR heeft aangegeven te verwachten dat in de loop van het najaar hierover meer duidelijkheid zal ontstaan. Deze reviews zijn een belangrijke pijler waarop de commissie haar werkzaamheden baseert. De commissie betreurt dan ook deze mededeling dat er nog geen ADR-reviews zijn verschenen.

Controleprotocol

Ten aanzien van het controleprotocol heeft u bij de commissie aangegeven dat de introductie van een controleprotocol op zich laat wachten doordat er een verschil van inzicht is ontstaan met de werkgroep Controleprotocollen van de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) en de opdrachtnemer die voor het ministerie van BZK het controleprotocol schrijft.

De commissie heeft in haar advies van 9 september 2019 (over de Wfpp-verantwoording 2018) al geadviseerd om een controleprotocol op te stellen in overleg met de NBA. Dit met als doel het helder definiëren van de exacte taak van de accountant. In uw reactie van 22 juni 2020 heeft u aangegeven dat u dit advies overneemt en dat de beoogde inwerkingtreding (op dat moment) 1 januari 2021 was. In uw reactie van 15 december 2020 (op het Ctfpp-advies inzake de Wfpp-verantwoording 2019) heeft u geschreven dat u werkt aan een

controleprotocol, dat tegelijk in werking zou moeten treden met het voorstel tot wijziging van de Wfpp dat op 2 december 2020 is ingediend bij de Kamer.

Drie jaar na het advies stelt de commissie vast dat er nog geen definitief controleprotocol beschikbaar is. De commissie betreurt de uitkomst in samenhang met de gang van zaken en vraagt u dan ook om met urgentie te zoeken naar een spoedige oplossing tussen opdrachtnemer en de betrokken werkgroep van de NBA.

De commissie acht de introductie van een controleprotocol van groot belang. Op basis van het oordeel van de accountant kan uw ministerie beter toezicht uitoefenen en wordt de commissie beter in staat gesteld om u daarover te adviseren. Bovendien: u gaat over de in deze aan partijen te stellen eisen en niet de NBA. Indien de impasse met de NBA niet wordt doorbroken, adviseert de commissie u om zelf het controleprotocol te definiëren en voor te schrijven.

Ontbreken verantwoording GOUD

Ten slotte heeft u een aanvullende vraag aan de commissie gesteld over de politieke partij GOUD. Deze partij heeft geen jaarverslag aangeleverd voor 2022, noch heeft het een subsidie aangevraagd noch ontvangen voor 2022. Daarentegen geeft u aan dat de partij een verbinding is aangegaan met het Tweede Kamerlid Den Haan. U geeft aan dat het bestuur van GOUD over de verplichtingen die volgen uit de Wfpp is gewezen en u vraagt de commissie hoe u hiermee om moet gaan.

De commissie stelt vast dat Den Haan fractievoorzitter is van Fractie Den Haan op basis van het overzicht² van de huidige fracties in de Tweede Kamer. Uitgaande van de openbare informatie van de partij GOUD volgt dat Den Haan Tweede Kamerlid³ is voor GOUD Nederland. Ook volgt uit de openbare statuten⁴ van GOUD dat de partij op 13 september 2022 is opgericht en het eerste boekjaar eindigt op 31 december 2023. Indien uit uw analyse volgt dat daarmee aan artikel 6 lid 1 van de Wfpp wordt voldaan, dan moet Den Haan als lid van GOUD worden aangemerkt. Dit in samenhang met artikel 25 van de Wfpp en het gegeven dat de wet alleen in het geval van Tweede Kamerverkiezingen duidelijkheid biedt over openbaarmaking van verplichte bijdragen aan kandidaten en partijen naar rato van een kalenderjaar, is de commissie van oordeel dat verplichtingen uit artikel 25 voor de nieuwe entiteit voor het eerst gelden vanaf verantwoordingsjaar 2023. De commissie heeft geen verantwoordingsstukken van fractie Den Haan over 2022 van uw ministerie ontvangen en gaat er daarmee vanuit dat in samenhang met de verplichtingen uit de Wfpp, u over 2022 geen subsidie aan fractie Den Haan heeft verstrekt.

---

² Overzicht fracties Tweede Kamer, link:

https://www.tweedekamer.nl/kamerleden_en_commissies/fracties

³ Liane den Haan Tweede Kamerlid GOUD Nederland, link: <https://goudnederland.nl/liane-den-haan-tweede-kamer-goud-nederland/>

⁴ Artikel 2 lid 3 jo. artikel 25 lid 1, Statuten van Goud, link: <https://goudnederland.nl/statuten-goud-nederland-politieke-partij/>

Overige onderwerpen

Omgang schulden boven €25.000

Het valt de commissie op dat partijen verschillend om lijken te gaan met het opgeven van schulden boven het wettelijk drempelbedrag van € 25.000. Sommige partijen lijken een volledig overzicht van alle crediteuren boven € 25.000 op te geven, waar andere mogelijk alleen nog openstaande schulden meenemen (en derhalve geen schulden opgeven). Naar de aard van de activiteiten en omvang van politieke partijen is het volgens de commissie niet ondenkbaar dat er in de praktijk meer politieke partijen schulden hebben gehad van een dergelijke omvang dan nu uit de verantwoordingsstukken blijkt.

In uw reactie op de door de commissie gestelde vragen geeft u aan dat de accountantsverklaring leidend is en daaruit moet volgen of de schulden die in de verantwoordingsstukken zijn opgenomen aan de wettelijke vereisten voldoen. U heeft aangegeven hier bij de aanschrijving van politieke partijen over verantwoordingsjaar 2023 meer aandacht aan te gaan besteden. De commissie acht dat verstandig en benadrukt het belang van transparantie ten aanzien van grote uitgaven door politieke partijen, waarvoor deze verplichting⁵ is bedoeld.

Donaties door rechtspersonen, in het bijzonder door holdings

Recent is in de publiciteit de nodige aandacht besteed aan donaties aan de komende verkiezingscampagnes door ondernemingen. Zolang donaties door rechtspersonen zijn toegelaten, moet altijd duidelijk zijn welke belangen er achter donaties van rechtspersonen schuil kunnen gaan. De commissie heeft daar eerder aandacht voor gevraagd, in het bijzonder bij donaties of giften in natura door holdings waarvan de eigendomsstructuur niet altijd evident is. Daarom zou bij donaties van rechtspersonen altijd zichtbaar moeten zijn wie de ultieme belanghebbende is (UBO).

Dat is bij de verantwoording over 2022 niet altijd het geval. Er is sprake van donaties door holdings waarvan de commissie constateerde dat niet eenvoudig is vast te stellen welke belangen achter deze holdings schuilgaan. Bij BVNL constateerde de commissie nota bene dat het opgegeven adres⁶ van First Rank Holding B.V. niet langer actueel is. Door een dergelijk gebrek aan transparantie kan de commissie derhalve ook niet vaststellen of deze donaties niet alleen binnen de letter maar ook de geest passen van de kaders die de Wfpp stelt (in het bijzonder geen bijdragen van niet-Nederlandse gevers). De commissie heeft niet de taak noch de middelen om deze bij elke donatie te achterhalen. Uw ministerie heeft deze mogelijkheden wel.

---

⁵ Art. 1 lid I van de Wfpp geeft aan dat het gaat om geldschulden van € 25.000 of meer, anders dan bestuursrechtelijke geldschulden als bedoeld in [artikel 4:85 van de Algemene wet bestuursrecht](#) of geldschulden die veertien dagen na de peildatum zijn voldaan. In uw instructie aan partijen heeft u hierover aangegeven dat het gaat om alle schulden die politieke partijen in 2022 hadden van € 25.000 en hoger. Het gaat derhalve niet alleen om de schulden per balansdatum.

⁶ Jaarrekening 2022 BVNL, pagina 28

In reactie op een vraag van de commissie hieromtrent geeft u aan dat de verplichting om bij giften van rechtspersonen te melden wie de uiteindelijke belanghebbende van deze rechtspersonen zijn, vanaf de inwerkingtreding van de Evaluatiewet Wfpp per 1 januari 2023 geldt. Wij betrekken deze aanvullende informatie in onze advisering in 2024 over verantwoordingsjaar 2023. Daarbij merkt de commissie op dat niets uw ministerie in de weg staat om reeds nu bij donaties van rechtspersonen in kaart te brengen welke uiteindelijke belanghebbenden verbonden zijn aan een schenkende rechtspersoon en te beoordelen of hierbij geen sprake is van een omzeiling van het donatieverbod voor niet-Nederlandse gevers. De commissie adviseert u uw conclusie van deze beoordeling, zo u bereid bent die te maken, kenbaar te maken.

Geen opvolging toezeggingen

De commissie merkt op dat u in uw brief d.d. 23 december 2022 heeft toegezegd dat u ten aanzien van de verantwoordingen van BIJ1 en Volt de commissie begin 2023 over de dan actuele stand van zaken zal informeren. De commissie heeft vastgesteld dat zij in deze helaas geen informatie heeft ontvangen. Ook het in dezelfde brief toegezegde gesprek met u en de commissie is niet gevoerd. De Ctfpp wil er bij de minister van BZK op aandringen dat deze haar toezeggingen gestand doet opdat de commissie zodoende het beste haar rol kan uitoefenen in het kader van haar adviserende taak richting de minister.

Tweede Kamerverkiezingen 2023

Op 22 november aanstaande vinden Tweede Kamerverkiezingen plaats. De commissie wil het grote belang bij deze verkiezingen benadrukken dat alle betrokkenen extra aandacht zouden moeten hebben voor een tijdige en volledige aanlevering van overzichten en verklaringen die uit de wet volgen. Zodoende kunnen de doelstellingen van de Wfpp worden gerealiseerd.

Voorstel Wet op de politieke partijen

De commissie heeft kennisgenomen van het voorstel voor de Wet op de politieke partijen (Wpp) waar het kabinet in 2024 verder aan werkt. De Wpp voorziet onder andere in de oprichting van een onafhankelijke autoriteit die toezicht houdt op de financiering van politieke partijen. Op basis van de ervaring van de commissie met de praktische uitvoering van de Wfpp is er een aantal onderwerpen die de commissie u wil aanreiken om in de Wpp een plaats te geven:

Duidelijkheid inzicht financiering

De Ctfpp constateert dat de beoordeling van de verantwoordingsstukken van politieke partijen door uw ministerie gekoppeld is aan de verleende subsidies. In bepaalde gevallen is het soms niet duidelijk hoe de volledige financiering van politieke partijen, inclusief neveninstellingen verloopt. Mogelijk zijn er financiële stromen die niet onder de reikwijdte van de Wfpp vallen, die bijvoorbeeld gebruikt worden voor (campagne)activiteiten die door of ten behoeve van partijen worden ontplooid.

Echter, voor een goede werking van de democratie is het wel van belang om volledig inzicht te hebben in de financiering van de politieke partij. De commissie adviseert u derhalve de reikwijdte van de wet uit te breiden tot alle geldstromen die ten behoeve van een politieke partij, politici of verkiezingscampagnes bestaan en adviseert u eveneens de toekomstige Autoriteit de bevoegdheid te verlenen onderzoek te kunnen doen naar geldstromen van derden ten behoeve van politieke partijen en politici. Het is aan het parlement een afweging te maken over de rol van rechtspersonen bij financiële stromen ten behoeve van politieke partijen en politici, en de transparantie die daarover dient te worden betracht. Tevens zal een punt van aandacht moeten zijn welke balans wenselijk wordt geacht in transparantie over geldstromen ten behoeve van individuele politici en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van politici.

Giften in natura

Eerder heeft de commissie, zoals in haar brief van 6 oktober 2022 over verantwoordingsjaar 2021, aangegeven dat giften in natura in frequentie toenemen en ook dat deze giften regelmatig vanuit holdings worden verstrekt. De commissie acht het wenselijk dat duidelijker wordt gedefinieerd wanneer sprake is van giften in natura en meent dat de verplichting tot transparantie over giften in natura niet moet zijn voorbehouden tot de ontvanger (de politieke partij) maar zich ook moet uitstrekken tot de gever. Dat voorkomt omzeilingsmogelijkheden.

Neveninstellingen en rechtspersonen van politieke partijen

Het valt de commissie op dat in een enkel geval rechtspersonen als onderdeel van een politieke partij zijn opgericht⁷, waarbij het bestuur van de rechtspersoon kan overlappen met het partijbestuur. In de verantwoordingsstukken van Forum voor Democratie over 2022 viel het de commissie op dat de partij een verlies financierde van een aan de partij gelieerde BV⁸. Gelet op de goedkeurende verklaring van de accountant, moet de commissie erop vertrouwen dat hiermee geen subsidie is gemoeid.

Tevens verklaart de accountant in voornoemd geval dat er bij de BV geen enkele betaling is binnengekomen die het wettelijke bedrag van € 4.500,- te boven gaat. Daar een dergelijke neveninstelling geen subsidie ontvangt, is er geen verplichting financiële verantwoordingsstukken te overleggen en openbaar te maken waardoor de commissie, uw ministerie noch de samenleving een en ander kan staven.

Om de schijn van belangentegenstelling te vermijden beveelt de commissie aan om in de Wpp aanvullende regels op te nemen om te waarborgen dat politieke partijen subsidies rechtmatig besteden en om de transparantie van geldstromen rondom een politieke partij verder te vergroten. Dit hangt ook samen met de

---

⁷ Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2022–2023, nr. 918, link: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20222023-1325.pdf>

⁸ Financieel verslag 2022 Forum voor Democratie, p. 5

eerder in dit advies aangegeven wens van de commissie voor een meer duidelijke definitie van neveninstellingen.

Positieve en negatieve giften

Het valt de commissie op dat er kennelijk sprake kan zijn van giften met positieve en negatieve bedragen. Het is voor de commissie in enkele gevallen onduidelijk wat de achtergrond en onderbouwing van de negatieve bedragen is en bovendien of er al dan niet sprake is van salderen van positieve en negatieve bedragen. U heeft de commissie te kennen gegeven dat voor het ministerie uiteindelijk het nettobedrag bepalend is of een geveer een drempelbedrag heeft overschreden. Daarom verzoeken wij u de spelregels in deze duidelijker in de Wpp op te nemen.

Verzoek ADR-reviews

Uw ministerie kan op basis van de huidige Wfpp de ADR vragen om reviews te houden op de uitgevoerde accountantscontroles ten aanzien van de verantwoordingsstukken van de politieke partijen. De commissie hecht daarbij belang aan het wettelijk vastleggen van de formele status van de ADR in het kader van de reviews van verantwoordingsstukken en welke taken zij in dit kader moet uitoefenen.

Belang controleprotocol

De commissie wil nogmaals het grote belang benadrukken van het controleprotocol voor accountants. Met een dergelijk controleprotocol in de hand kunnen fouten in de verantwoordingsstukken in een zo vroeg mogelijk stadium worden vermeden. Een dergelijk protocol moet in de ogen van de commissie dan ook uiterlijk tegelijkertijd met ingang van de Wpp worden ingevoerd. Daarbij dient – zoals hiervoor reeds geduid – de minister leidend te zijn en niet de NBA (beroepsorganisatie van accountants).

Boete- en sanctieregime

Ingevolge artikel 37 lid 1 van de Wfpp kan de minister van BZK besluiten tot het opleggen van een bestuurlijke boete. De commissie adviseert om een duidelijke en proportionele sanctieladder – ook rekening houdende met sanctieverzwarende bij recidive - in de Wpp op te nemen. Hiermee kan de Autoriteit zijn rol beter uitoefenen en is vooraf meer duidelijkheid. Op basis van de Memorie van Toelichting bij de Wpp stelt het de commissie tevreden dat de mogelijkheid tot het opleggen van een last onder dwangsom wordt geïntroduceerd en het boetemaximum wordt verhoogd in lijn met de hoogste categorie uit het Wetboek van Strafrecht.

Oprichting Autoriteit

De Autoriteit Wet op de politieke partijen wordt opgericht om de uitvoering en naleving te borgen van de Wpp. De commissie wil u daarbij benadrukken dat deze autoriteit van voldoende omvang is, over de juiste expertise beschikt en onafhankelijk opereert. Daarom adviseert de commissie u om tevens zorg te dragen voor maximale onafhankelijkheid voor bestuursleden van de Autoriteit.

Datum
10 oktober 2022
Kenmerk
CTFPP 2023/01

Het ligt daarom niet in de rede om (her)benoemingen per kabinetsbesluit plaats te laten vinden. De commissie adviseert u alternatieven te onderzoeken voor selectie en benoeming van bestuursleden waarmee de onafhankelijkheid van zittende politici maximaal verzekerd is, zonder te vervallen in het model van coöptatie zoals gebruikelijk is bij Raden van Toezicht van veel publieke instellingen. Ten slotte moet deze Autoriteit ook bevoegd zijn om alle informatie in te winnen die hij voor het goed functioneren van de Autoriteit nodig acht en moet de eerder in dit advies aangehaalde sanctieladder kunnen worden toegepast.

In afwachting van uw advies,

Hoogachtend,

De voorzitter van de Commissie toezicht financiën politieke partijen, mede namens de leden, mevrouw mr. H. Neppérus en de heer prof.dr.mr. M. Pheijffer,

Ir. M.H.P. van Dam